

Rapport fra vurderingsutvalget for skjønnlitteratur for barn og unge for 2025

Det er to innkjøpsordninger for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge, en automatisk med seks årlige frister og en selektiv med to. Formålet med ordningene er at det blir skapt, utgitt, spredt og lest ny norsk skjønnlitteratur med barn og unge som målgruppe. Kulturrådet stiller et minstekrav til utgivelsenes kvalitet, og innkjøpene skal samlet sett bidra til stor bredde i norsk litteratur. Gjennom den selektive ordningen tilrettelegges det for at nye utgivere kan få sine publiserte titler vurdert for innkjøp. For den selektive innkjøpsordningen forholder utvalget seg til ordningens budsjetttramme.

[Retningslinjer for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge –automatisk innkjøpsordning](#)

[Retningslinjer for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge — selektiv innkjøpsordning](#)

Påmeldinger og innkjøp

Automatisk ordning	2021	2022	2023	2024	2025
Antall behandlede titler	127	92	102	123	116
Antall innkjøpt	112	83	91	118	107
Antall avslått	15	9	11	5	9
Innkjøpsprosent	88,2 %	90,2 %	89,2 %	95,9 %	92,2 %
Budsjett	31 740 000	32 370 000	33 331 000	35 027 000	37 028 000*

*Budsjettet inkluderer kr 950 000 i spillemidler, som ble tilført ordningen i forbindelse med regjeringens leselyststrategi.

Selektiv ordning	2021	2022	2023	2024	2025
Antall behandlede titler	25	44	32	54	51
Antall innkjøpt	7	10	9	10	9
Antall avslått	18	34	23	44	42
Innkjøpsprosent	28,0 %	22,7 %	28,1 %	18,5 %	17,7 %
Budsjett	2 400 000	2 400 000	2 400 000	2 496 000	2 571 000

Format og målform 2025

Automatisk ordning	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Innkjøpsprosent
Både papirbok og e-bok	73	69	4	94,5 %
Kun papirbok	43	38	5	88,4 %
Nynorsk	18	17	1	94,4 %
Bokmål	98	90	8	91,8 %

Selektiv ordning	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Innkjøpsprosent
Både papirbok og e-bok	30	7	23	23,3 %
Kun papirbok	21	2	19	9,5 %
Nynorsk	1	1	-	100 %
Bokmål	50	8	42	16,0 %

Om utvalget

Vurderingsutvalget for skjønnlitteratur for barn og unge har i 2025 bestått av:

Morten Olsen Haugen (leder) (1966), Trøndelag. Seniorrådgiver i Trøndelag fylkeskommune, seksjon kunst og kultur, litteraturkritiker og bibliotekar.

Ragnhild Rieber-Mohn (1985), Vestland. Høgskolelektor ved Høgskulen på Vestlandet i litteratur i barnehagelærer- og lærerutdanningen.

Inger Lise Belsvik (1961), Rogaland/Oslo. Illustratør, forfatter, tegner, grafiker og litteraturformidler.

Jan Tore Noreng (1968), Troms. Forfatter.

Monika Steinholm (1983), Troms. Forfatter og illustratør.

Nina Aspen (vara) (1965), Buskerud. Oversetter og frilans litteraturarbeider.

Harald Nortun (ekstraleser) (1972), Trøndelag. Litteraturviter og forfatter.

Rune Markhus (ekstraleser) (1972), Østfold. Illustratør.

Utvalget har hatt 9 møter. Alle møtene er gjennomført digitalt.

Utvalget fordeler lesning slik at hver bok leses av to personer. Ved tvil eller uenighet brukes en tredjeleser. Tredjeleser ble brukt 10 ganger i 2025.

Sekretariatet har innhentet konsulentuttalelser for to gjendiktninger.

Ekstraleserne har deltatt i behandlingen av 3 bøker. Varamedlemmet til utvalget har ikke vært aktivt i 2025.

Tendenser og analyser

Utvalget ser at Den kulturelle skolesekken kan sette preg på barne- og ungdomslitteraturen ved at aktuelle spørsmål i historie og samtid behandles litterært på en måte som vil kunne danne grunnlag for en DKS-produksjon som både drøfter fiksjonsverket og verkets tema. I 2025 merket vi oss særlig «Mamma på dass» av Anders Totland, som vittig og poengtert setter søkelys på influensere og digital deling, og «Før det blir morgon» av Aina Basso, som med kunnskap og brutal konsekvens forteller om overgrep mot tjenestejenter på 1700-tallet.

De vanligste diskusjonene i utvalget er for det første hva det vil si at noe er «godt nok» til innkjøp, og for det andre hvor mye originalitet og estetiske kvaliteter man bør forvente i sjangerlitteratur. Et tredje spørsmål gjelder vurderingen av trilogier og lignende bokserier, og hvor selvstendig hvert enkelt bind trenger å være for å ha litterær verdi.

Et mulig fellestrekk ved bøker som blir avslått, er at utvalget sitter med en følelse av at forfatteren og redaktøren har jobbet for lite med plottet og helheten i boka.

I tråd med retningslinjene har utvalget prioritert bøker oversatt fra samisk hvis valget har stått mellom to utgivelser av like høy kvalitet som begge har blitt vurdert som gode nok til innkjøp til selektiv ordning. Det har falt lett, og det er ikke vanskelig å finne gode bøker fra samiske forfattere og forlag.

I 2023/24 var det noen tilløp til offentlig diskusjon om hvorvidt innkjøpsordningene er for strenge med lettlestbøker og pekebøker. Utvalget har hatt få påmeldte titler i disse kategoriene, og har derfor ikke hatt godt nok grunnlag for å få testet sine egne vurderingsevner på dette området i særlig grad. Utvalget oppfordrer til påmeldinger, og ønsker oss samtidig mer offentlig debatt i forskning og litteraturkritikk om hvilke kvalitetskriterier man bør legge vekt på i slike bøker med korte tekster.

Den barne- og ungdomslitteraturen utvalget møter gjennom sitt arbeid, er for det meste preget av stort alvor i sin behandling av samfunn og relasjoner. Både i fantasylitteraturen og den realistiske litteraturen ser vi eksempler på barn som er isolert og fremmedgjort og lever i dysfunksjonelle familier. Det kan være verdifullt at barnelitteraturen setter problemer under debatt, og trener leserne i empati og forståelsen av ulike oppvekstvilkår.

På den annen side kan det også argumenteres overbevisende for at samfunnet trenger mer god lystlesning av høy kvalitet. For å gjøre hele årskull av barn til aktive lesere, slik det legges opp til i statlige leseløft og leselyststrategier, tror vi at det trengs bøker som tilbyr lek, spenning og varierte erfaringer uten at leseren må aktivere emosjonelle strategier under lesningen.

I den selektive ordningen behandlet utvalget 51 bøker, noe som utgjør 30 prosent av bøkene vi har behandlet. Denne ordningen er et nåløyve hvor bare 9 bøker ble kjøpt inn. I arbeidet med selektiv ordning fant utvalget 20 bøker med kvaliteter som gjør at de kanskje kunne vært kjøpt inn i automatisk ordning. Vi var likevel samstemte om prioriteringen av de 9 innkjøpte, og vi mener ikke nødvendigvis at rammen for selektiv ordning burde fordobles. Kanskje burde heller noen etablerte forlag melde sine titler på automatisk framfor selektiv ordning.

Det er bra for ytringsfriheten i Norge at mange har råd til å bekoste utgivelsen av boka de drømmer om, men det er verdt å minne om at ytringsfrihet er noe annet enn offentlig innkjøp. Vi oppfatter mange bøker i selektiv ordning som velmente forsøk med overtydelige intensjoner, og liten erfaring med skrivekunst og boklayout.

Utvalget møtte flere tilfeller av **bøker med KI-skapte illustrasjoner** i 2024, og tendensen har økt gjennom 2025 og inn i 2026. Utvalget har bare sett dårlige og forflatende løsninger. Vi er

også opptatt av at KI er en reell konkurrent til kunstneriske yrker, yrker som skal fremmes gjennom Kulturrådets virksomhet.

Vi anbefaler at Kulturrådet skriver eksplisitt inn i retningslinjene for innkjøpsordningene at bøker skapt med bidrag fra KI-modeller ikke kan kjøpes inn. Vi anbefaler også at det skjer en siling av KI-skapte verk gjennom påmeldingen, og videre også at bøker som det eventuelt i ettertid blir avslørt at er skapt ved KI-modeller, må betale tilbake innkjøpsbeløpet.

Tilpasning og utvikling

Kulturrådet vedtok i 2025 justerte retningslinjer for innkjøpsordningene for skjønnlitteratur med virkning fra og med første søknadsfrist i 2026.

Hovedendringene er:

- 1) Tidsbegrensningen på de selektive innkjøpsordningene for skjønnlitteratur fjernes. Grensen på fem år for å kunne melde på titler på de to selektive skjønnlitterære ordningene fjernes. Alle utgivere av skjønnlitteratur kan nå melde på bøker til ordningene.
- 2) Innføring av påmeldingskvoter på de selektive innkjøpsordningene for skjønnlitteratur. Det innføres en påmeldingskvote på inntil tre titler per påmeldingsfrist for de to selektive skjønnlitterære innkjøpsordningene. Det betyr at utgivere kan melde på til sammen opp til seks titler per år på hver av de to ordningene. Utgivere kan ikke bruke både den automatiske og den selektive innkjøpsordningen for samme målgruppe (voksen eller barn og unge) samme år. Utgivere kan bruke den automatiske ordningen for én målgruppe, og den selektive ordningen for en annen målgruppe i samme år. Påmeldingskvotene gjelder ikke for titler oversatt til norsk fra samisk eller nasjonale minoritetsspråk.

Vedlegg

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag 2025 – automatisk ordning:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
ASCHEHOUG AS	1	1	-
BARYTON BOKFORLAG	1	-	1
BONNIER NORSK FORLAG	2	2	-
BRIS FORLAG AS	1	1	-
CAPPELEN DAMM AS	30	26	4
FORENTE FORLAG AS	3	3	-
FORLAGSHUSET I VESTFOLD AS	1	1	-
FORLAGSHUSET VEST AS	1	-	1
GYLDENDAL NORSK FORLAG	25	25	-
H ASCHEHOUG & CO	17	17	-
IDUT AS	1	1	-
KAGGE FORLAG AS	8	7	1
KAPABEL FORLAG AS	1	1	-
KRABATENE v/Irene Ahnéll	1	-	1
MEGAFON FORLAG AS	1	1	-
MIMIR FORLAG AS	1	1	-
PIGGSVIN FORLAG AS	1	1	-
SOLUM BOKVENNEN AS	1	-	1
DET NORSKE SAMLAGET	14	14	-
VIGMOSTAD & BJØRKE	5	5	-
Totalt	116	107	9

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag 2025 – selektiv ordning:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
ANARKI FORLAG -- STURLE BRUSTAD	1	-	1
ANTIRASISTISK SENTER	1	1	-
ASSATA AS	1	-	1
BIBELKIRKEN FORLAG	1	-	1
BLUSS FORLAG AS	1	-	1
BONNEVIE MANUS	1	1	-
BONNIER NORSK FORLAG	3	-	3
BOOKEA VULKANISTERNA	8	-	8
CÁLLIIDLÁGÁDUS AS	4	1	3
CARINA WESTBERG	1	-	1
CHUDASAMAS FOREDRAG OG VEILEDNINGSTJENESTE	1	-	1
DAVVI GIRJI AS	3	1	2
DAVVI GIRJI OS	1	-	1
DEVIWOFORTELLINGER KASSAH	1	-	1
EAN AS	1	-	1
ELEMENT FORLAG / KRISTIN BORTOLOTTI	1	-	1
FABELFJORD AS	1	1	-
FLOSSHATT FORLAG AS	1	1	-
FORFATTER OLE MARTIN HAUGAASEN	1	-	1
FORLAGSHUSET ENERSTVEDT AS	1	-	1
GRETA MARIE SKAU	1	-	1
HÅKON LIE	1	1	-
IDUT AS	1	-	1
KATULERIT PRODUKSJONER V/ARNESDOTTER	1	-	1
LARSEN BOK	1	-	1
LITTLE SAGA AS	1	-	1
LØNN FORLAG BIRGITTE WÆRSTAD	1	-	1
MAHAM KHALID	1	-	1
OSLO KOMMUNE MUNCHMUSEET	1	1	-
PERSSENS GRUVKALL	1	-	1
SBK FORLAG BOUGARAN	1	-	1
SITA INSIGHT LARSEN	1	-	1
SKEIDES PENTA FORLAG	1	-	1
STØREN & STØREN	1	-	1
TRINE ANKER	1	-	1
TØFTEN VT	1	-	1
VEIR AS	1	1	-
Totalt	51	9	42